II. del: POJAV RELIGIJE V SOCIOLOŠKI LUČI

Magijska piramida – glede na uporabo magije

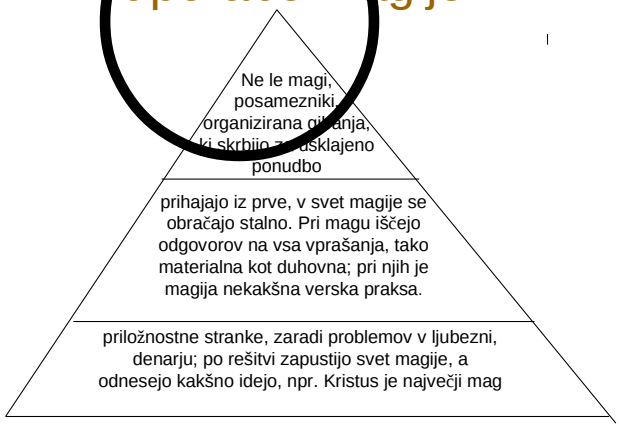

1. VPRAŠANJE OPREDELITVE RELGIJE

relegere – povezanosti z bogovi; Avguštin: reeligere – ponovna odločitev za Boga.
Z kultura: religija = veroizpoved ljudi, ki so povezani v verske skupnosti

Problemi, ker nekatera verstva ne poznajo božanstva- Arabski jezik ne pozna besede religija; v sanskrtu je dharma (zakon) ali bhakti (versko zaupanje).

M. Weber je menil, da fenomena religije ni mogoče definirati. Danes poskušamo religijo vsaj opisati. Postaviti vsaj »delovni pojem«, ki omogoča analizo religije. Nekateri (npr. Glock) k reševanju vprašanja pristopijo zelo pragmatično: za raziskovalce ni napačnih, ampak le (ne)koristne definicije.

Smiselno predvsem razlikovati med **religijo** in **religioznostjo** (vernostjo). Religijo razumemo kot **zaznavno, strukturirano in institucionalizirano** obliko religioznosti, ki jo sestavljajo kanonizirana **besedila, nauki**, zapovedana verska **praksa** in specifično razumevanje **duhovnosti**. Religija je družbena materializacija religioznosti.

Religija pomeni določeno človekovo **stanje**, njegovo bistveno **značilnost**, pa tudi **zmožnost.** Religiozni človek je v odnosu s transcendenco, ki ga v njegovem bivanju **emocionalno, kognitivno in eksistencialno** (torej celostno) določa.

A. Substancialna ali/in funkcionalna opredelitev religije?

Nastane vprašanje, ali naj religijo definiramo z vidika (krščanskega, muslimanskega,…) **bistva** ali iz njenega **pomena in funkcije**, ki jo ima za človeka in družbo.

Substancialna definicija:

Težišče ima na **vsebini religije**. Zanima jo predvsem **odnos individuuma do transcendence**. Gre za stališča, ki jih ima človek do določene religije, npr. kakšna je povezanost določenega človeka s krščanstvom.

Tylor: Religija je verovanje v duhovno bitje.
Otto- Religija je izkustvo svetega.
Durkheim- Religija je sistem verovanj in praktik, ki se tičejo svetega.
oziroma s krščanskimi cerkvami.

Funkcionalno razumevanje religije:

V ospredju je raziskovanje **manifestacij in delovanja religije na osebo in družbo**. Ko človek v življenju ne uspe najti zadovoljivih rešitev, sprejema "sakralni kozmos". Izkustvo tega kozmosa pomeni vizijo življenja, ki presega prostor in čas.

Kaufmann- funkcije: socialna integracija, kolektivna zavest (***Durkheim***); kompenzacija (***Marx***); model smisla in perspektive, v kateri ljudje živijo (***Weber***); vzpostavljanje socialnega reda v družbi (***Luckmann***).

Religija so vsi pojavi, ki presegajo biološko in psihološko naravo: ljubezen, družina, znanost, oblast, pa tudi droga (***Luhmann***); je tisti del kulturnega sistema, ki je namenjen zadovoljitvi temeljnih potreb, nanašajočih se na preživetje (***Malinowski***); religija je pomemben oziroma bistveni del družbenega mehanizma..., ki omogoča človeškim bitjem skupaj živeti v sistemu urejenih družbenih odnosov (***Radcliffe-Brown***).

Poglavitni funkcionalisti: Yinger, O'Dea, Luckmann, Luhmann (zadnja neofunkcionalista).

Funkcionalistična usmeritev je **inkluzivna**. Zato večkrat ne uspe razmejiti religije od ideološki fenomenov (nacionalizem, komunizem).

* * *

Substancialni pristop je v nevarnosti, da vzame v obzir le ozek del religijskih pojavov. **Funkcionalno** pojmovanje religije pa je v nevarnosti, da preveč fenomenov definira kot religiozne, na vsebinsko substanco pa pozabi.

B. Funkcionalni ekvivalenti, magija, civilna religija

Parsons in Yinger opazita: Ker religije ne integrirajo več vseh članov družbe, vstopijo na njeno mesto razne ideologije in gibanja (funkcionalni ekvivalenti religije).

a) Funkcionalni verski nadomestki, ekvivalenti

V nastali vakuum torej vstopi "*nadomestna religija*". Gre za fenomene, ki sugerirajo možnost preseganja bio-kozmoloških omejenosti, posebno prek določene individualne ali družbene ekstaze. Omogočijo nekaj izrednega, kar pomeni prelom z vsakdanjostjo; tudi občutek, da se vse znova začenja. S tem se predstavljajo kot alternativa za zadovoljevanje potreb.

 na individualni ravni (droga, rockovska glasba, duhovna gibanja, umetniško ustvarjanje, zaljubljenost, ipd.)
Na ideološki in politični ravni (liberalizem, nacizem, komunizem, nacionalizem) -obljubljajo:
- celostni odgovor na vse probleme (odrešenje)
- nov pravičnejši družbeni red
- totalno osvoboditev (liberalizem)
- totalno enakost (marksizem)
- totalno srečo v veličini lastne domovine (nacionalizem)

Takšne ideologije se predstavljajo kot totalni sistemi, ki zahtevajo ne le pripadnost, temveč zaupanje, brezpogojno sprejemanje, navdušenje. Ustvarjajo nove obrede, nove mite in "Olimpe" herojev.

b) Magija

Prostozidarji - nastali že v sr. veku, združba svobodnih »gradbenikov«, alkimisti in okultisti. Ponekod (v Veliki loži v Londonu) v svoji sredi niso trpeli ateistov, drugod pa so odstranili vsako religioznost (Veliki Orient v Franciji).

Spiritisti - začetek 1848 v ZDA (sestre FOX), pod vplivom teorije o »univerzalnem magnetizmu« (Mesmer). Naslanjal le na znanstveno dokazljiva dejstva – zato zanimiv za znanstvenike. Obljublja: moč, da ukazujemo svetu duhov; možnost stika z umrlimi. Vendar na dnu praviloma želja po moči.

Okultisti: – poudarek na obrednih, magičnih formulah - katerih namen je pridobivanje posebnih moči. Gre za individualne in skupinske obrede.
Vključuje kozmologijo: človek, ki nosi v sebi božansko iskro, je padel v svet pojavov, uvajanje v kultni red pa pomaga človeku, da se reintegrira v prvotno stanje.
Zelo poudarjajo nasledstvo kakšne velike izredne osebnosti.

Satanisti : V nekaterih satanističnih skupinah so navzoči vplivi obredne magije.

Nekateri priznavajo in častijo Satana kot osebo, v Kaliforniji pa je smer, kjer satana ne priznavajo kot osebo, marveč kot ateistični simbol prometejskega upora »absolutnega osebka« proti pravilom.
Črna maša, ki je blasfemična parodija katoliške maše, je oblika čaščenja Satana.
V zvezi z magijo MACCANTELLI govori o magijski piramidi, ki ima tri ravni:

Za obstoj piramide so pomembne vse tri ravni: Spodnja plast daje surovine, v drugi so »misijonarji«, tretji del pa predstavljajo »teologi« magičnega sveta.

Pomembno vprašanje: Odnos med magijo in religijo

Na ***odnosni*** *ravni*: pri odnosu do nad-empiričnih resničnosti magija manipulira, religija pa priznava podrejenosti.

Glede ***ciljev***: magija vidi individualistične koristi, pri religiji pa so v ospredju splošni poudarki

Glede *temeljne* ***drže***: pri magiji gre za obvladovanje neosebnih, misterioznih sil, pri religiji pa za zaupanje v osebno resničnost, ki človeku pomaga

Na ravni ***obredja***: pri magiji pa poznamo fiksacijo (nenehno in natančno ponavljanje) simbolov, gest in besed, pri religiji se obredje venomer prenavlja in razvija

Na ***čustveni*** ravni: magija vodi v strah fatalistične odvisnosti, medtem ko je pri religiji v ospredju čustvo ljubezni in zaupanja v božjo previdnost

c) Civilna religija (Bellah)

Pojem civilne religije je uporabljal že *Rousseau*. Opazil je, da napredujoča diferenciacija med religijo in politiko povzroči, da verski sistem več ne legitimizira politične oblasti.

Rousseau: Država in družba poleg skupne volje vseh potrebujeta minimalni konsenz prepričanj, ki jih večina sprejema. Takšen konsenz poimenuje civilna religija, ki vključuje: **vero v Boga, vero v posmrtno življenje, vero v povračilo za kreposti, kazen za slabo v življenju, zavračanje verske netolerance.**

Ta pojem uporabi *Bellah* – za razmere v ZDA. Trdi: kljub ločitvi cerkve in države (1776) imajo v politični kulturi ZDA religiozni elementi pomembno vlogo. Prebivalcem so namreč skupne določene verske usmeritve (vrednote, ideje, simboli), ki so za razvoj ameriških institucij odločilnega pomena. Kažejo na religiozno razsežnost javnosti.

Gre za **vrsto prepričanj, simbolov, ritualov, praznovanj**. Ta civilna religija je usmerjena predvsem na veliki dogodek »*revolucije*« – exodus iz stare dežele onstran morja (priseljevanje in tudi združitvena vojna). To civilno religijo sestavljajo tudi »*sveti spisi*«: Deklaracija neodvisnosti in ustava (nedotakljivi). Predsednik Washington – od Boga izbran Mojzes, ki je ljudstvo izpeljal iz suženjstva.

Vsebine sodobne civilne religije po Bellahu:

- ✓ **Vera v obstoj Boga**
- ✓ **Njegova volja se kaže v demokraciji**
- ✓ **S tem je Amerika pomembno orodje zgodovine**
- ✓ **Ameriška nacija je najpomembnejši vir identitete Američanov**

Civilna religija je torej tisti del politične kulture, kjer gre za vprašanja smisla.

2. SESTAVLJENOST IN RAZSEŽNOSTI RELGIJSKEGA POJAVA

Religija je torej nekakšen skupek »formul«, s pomočjo katerega verniki organizirajo doživljanja sveta in transcendence.

Bellah razločuje tri temeljne aspekte:
simbolični sistem, ki (vsebine verovanja)
verska akcija (kako vernik deluje v odnosu do vere);
družbene implikacije (izhajajo iz verskega pojava v odnosu do družbenega okolja)

Leta 1964 - *Glock* **(in Stark)** pojav religioznosti predstavlja(ta) v 5 razsežnostih:
izkustvena (versko doživetje)
ritualna (udeležba pri obredju)
ideološka (pozitivna stališča do verskega nauka oziroma sprejemanje verskih resnic)
intelektualna (versko znanje)
posledična (odraz gornjih razsežnosti v vsakdanjem življenju).

Ugotovili so, da se **intelektualna in ideološka razsežnost v marsičem prekrivata.** Premalo pa je bila upoštevana "sociološka" razsežnost vernosti: na kakšen način je kdo pripada določeni verski skupnosti.

Vsaj v dveh točkah pa srečamo širok konsenz:

- posamezni faktorji so **med seboj sorazmerno neodvisni**
- korekten sociološki pristop k proučevanju religioznosti ne more biti drugačen kot **multidimenzionalen**

Nekateri sociologi so (Dejong, Faulkner, Warland, 1976) skušali uvesti splošen pojem religioznosti, na osnovi *tesnejše korelacije med verovanjem, doživljanjem in versko prakso*. Drugi pa so to odklonili, češ da enostransko upošteva le cerkveno religioznost, izpusti pa paleto verskih pojavov v sodobnem svetu (npr. vernost brez pripadnosti neki verski skupnosti).

konstitutivni elementi religioznosti:

a) **verovanje (credo)**
b) **verska praksa**
c) **doživljanje**
d) **versko znanje**

Postopoma pa se je začel razvijati **multidimenzionalen** pristop**,** ki je obenem tudi teoretično usmerjen in hoče dognati realen pomen posameznih razsežnosti in korelacije med njimi.

Primer indikatorjev (trditev) za posamezno razsežnost:
IDEOLOŠKA DIMENZIJA

++	+	?	-	--
Čudeži, opisani v Bibliji so dobesedno in popolnoma resnični.				
Božje odpuščanje šele sledi pokori.				
Bog deluje in bo še naprej deloval v zgodovini.				
Do konca sveta bo prišlo v skladu z Božjo voljo.				
Bog je stvarnik vesolja in pred njim bom nekoč odgovarjal.				

RITUALNA DIMENZIJA

Nemogoče je razviti versko življenje izven Cerkve.
Vsako nedeljo hodim k maši.
Molitev je redno del mojega vsakdanjika.
Sklenitev zakonske zveze se naj vsekakor opravi pred duhovnikom.

IZKUSTVENA DIMENZIJA

Pogostoma čutim bližino Boga. Včasih čutim strah do Boga. Vera, ki ustvarja zaupanje, kjer bi sicer prišlo do negotovosti, je nujna v življenju. Religija mi daje tolmačenje življenja, do katerega bi ne mogel priti po razumski poti.

POSLEDIČNA DIMENZIJA

Spolni odnosi izven zakonske zveze so pregrešni. Splav ni nič drugega kot umor. Homoseksualce je treba preganjati kot navadne kriminalce. Na volitvah je treba glasovati za stranke, ki imajo razvidno versko obeležje.

1. IDEOLOŠKA - VSEBINSKA RAZSEŽNOST: Verske resnice, vsebina, nauk, doktrina

Nanašajo pa **nadracionalno** resničnost, ki ne more biti podvržena verifikaciji. Gre za sprejemanje vsebin, ki se nanašajo na Boga, človeka.

- Skupek **verskih resnic o nadnaravnih dogajanjih** kot poseg božjega v zgodovino
- Določena **koncepcija in možnosti odrešenja** (pogoji, sredstva, modalitete)
- Koncepcija **Najvišjega Bivajočega**, bolj ali manj artikulirana
- **Nujnost in oblike odnosa do Boga**, torej problematika med sakralnim in profanim. Sociologija raziskuje modalitete in intenziteto sprejemanja osnovnih vsebin veroizpovedi.
- **Vizija sveta, človeka, zgodovine** v njihovih medsebojnih razmerjih

Večina verovanj v zadnjem desetletju v Sloveniji ni bistveno spremenila. Pri mnogih verovanjih se je celo okrepila (npr. vera v čudeže, v nebesa, tudi v Boga). Največje je verovanje v znanost.

-vera v Boga: Slovenija uvršča v spodnji del lestvice, med tiste evropske dežele, v katerih delež tistih, ki verujejo v Boga ne doseže meje dveh tretjin prebivalstva. 1/2 polnoletnih prebivalcev Slovenije veruje v Boga, 1/3 je ateistov in agnostikov, 1/5 pa ne veruje v osebnega, krščanskega Boga, marveč v neko višjo moč (»nekaj mora biti«)- deizem. Vera je precej bolj ženska zadeva. Razlike so tudi zaradi starostnih obdobjih, stopnje izobrazbe.

Najbolj gotov napovedovalec vere v Boga pa je obisk bogoslužja, v precejšnji meri pa tudi obiskovanje verouka.

Največji desetletni premik oziroma upad je opaziti pri »deistični« inačici verovanja (višja moč, sila). Večina odpadnikov te modalitete se je preselila med ateiste in agnostike.

2. INTELEKTUALNA RAZSEŽNOST: versko znanje

Vključuje intelektualno, filozofsko, teološko obdelavo verovanj – v zaokrožen nauk. Vidik te razsežnosti predstavlja **versko znanje**.

V času, ko je znanstveni pristop k reševanju človeških vprašanj dosegel širok razmah, je tudi versko znanje, izobrazba (teologija) pomembnejši del verskega življenja.

Vendar pa versko znanje pri vernikih (in drugih) ne napreduje zmeraj z rastjo teoloških in drugih znanosti. **Poznavanje vernosti je še posebej nizko posebno v deželah, kjer versko izobraževanje ni imelo pravega mesta ali bilo politično ovirano.** TEOF je bila izključena iz univerze.

Vendar o verskem znanju nimamo pravih empiričnih podatkov- le ugibanja. Raziskave poznavanja Biblije pri nas, kjer je kar 1/3 vprašanih Sv. brata Cirila in Metoda uvrstila med biblične osebnosti.

3. IZKUSTVENA ALI DOŽIVLJAJSKA RAZSEŽNOST: versko doživljanje, doživetje

Verovanje vključuje tudi določene čustvene odzive in doživetja (kaj doživlja vernik pri obhajilu…). Nekateri raziskovalci so mnenja, da je versko doživljanje splošno človekovo čustvovanje (strah, ljubezen), le da se tu nanaša na verske stvari. Drugi pa trdijo nasprotno, da gre pri verovanju za strahospoštovanje (tremendum et fascinans).

Kako blizu se čutite Bogu?

Visok pomen verske izkušnje. Največji porast števila vernikov imajo v "ne-Evropskem" krščanstvu karizmatična, binkoštna, protestantska gibanja. Za večino teh krščanskih gibanj, ki rastejo zelo hitro, je značilno, da so inkultivirala, inkluzivirala eno ali drugo obliko subjektivnega religioznega izkustva ("spreobrnitev", "preroštvo", "čudežna ozdravljenja" ipd).

4. OBREDNA RAZSEŽNOST - KULT

Kult je skupek organiziranih in predlaganih obredij (geste, besede, obredni predmeti, simboli). S participacijo vernik manifestira svojo odvisnost od Boga in obrede doživlja kot poživitev vernosti.

Tri osnovne **funkcije obredja**:

- Ekspresivna: služijo manifestiranju čustev, drž do Boga
- Instrumentalna: poseben interes na duhovni ravni in materialni
- Eksistencialna: ohranjanje odnosov z enako verujočimi, verska socializacija.

Poznamo več **tipov obredja**:

- **stalno obredje** (ravna po koledarju in se npr. vsako leto ali tedensko »ponavlja«)
- **obredi** (npr. krst, ki jih le enkrat prejmemo).

Upadanju obiskovalcev rednega bogoslužja v Sloveniji (»nedeljniki«). Po mednarodnih primerjavah Slovenija sodi v zlato sredino (čeprav se po višini nedeljnikov ne more primerjati s Poljsko, Irsko, Italijo). Nadpovprečno število tistih v Sloveniji, ki se udeležijo bogoslužja le ob velikih praznikih.

Precej višje pa je »povpraševanje« po obredih prehoda. V Sloveniji starši 3/4 novorojencem preskrbijo krst. Cerkveno se poroči 2/3 novoporočencev, delež cerkvenih pogrebov pa je še višji – nad 80%.

-teorija obrednega procesa (prehajanje od družbenega k religioznemu dogajanju):

- **delavniški**
- **praznični** /obredni čas (izstop iz vsakdanjega dogajanja, teži k čim funkcionalnosti in učinkovitosti, vse z namenom, da bi se na čim enostavnejši način doseglo družbeno definirane cilje).

FAZE OBREDNEGA PROCESA

ČAS	delavniški	praznični	delavniški
AKTIVNOST	delo	prosto	delo

CONA	strukturalna	liminalna		strukturalna
		anti - strukturalna		
FAZE	struktura	sepa-	agre-	struktura
	A	racija B	gacija	A’

Izjemen pomen vmesnega (**liminalnega**) oziroma prazničnega časa, saj omogoča, česar struktura ne more. Za vstop v to življenje potrebna **separacija**, torej tudi preizkušnja zapustitve, odpovedi marsičemu. Procesna pot namreč vodi v ponovno agregacijo s strukturo, v novi delavnik.

Vendar novi »delavnik« ni več enak prejšnjim - zaradi izkušnje iz vmesnega prazničnega obdobja. Zato ta faza ni več A, temveč A'.

V Sloveniji opažamo **upadajoči trend obiskovanja obredov**. Zmanjšuje se število tistih, ki ga redno obiskujejo bogoslužje), ne pa za bolj izredno dogajanje: posebne slovesnosti, obisk romarskih središč. Sodobni vernik je zainteresiran za obredja in praznovanja, ki se tičejo konkretnega človeka, npr. krst, prvo obhajilo, birma, v zadnjem času relativno narašča tudi zanimanje za cerkvene poroko; cerkveni pogreb pa je tako najbolj zaželen obred.

5. POSLEDIČNA RAZSEŽNOST - moralno vedenje

Religija prinaša vrednote in vedenjske modele.

tri tipične (idealne) pozicije:

- **identifikacija**: vse realno je moralno in torej tudi religiozno
- **separacija** (identifikacija): neodvisnost med religijo in moralo
- **povezanost**: soodvisnost verske morale in vsakdanjega življenja

Vrednota zakonske zvestobe v Sloveniji

Zakonska zvestoba je element krščanskega moralnega nauka. Krščanska moralna drža se v zadnjem času občutno utrjuje.

Višina moralne permisivnosti v Sloveniji glede na (ne)vernost

V zvezi z moralnostjo se danes veliko govori o tolerantnosti do različnih stališč. Posamezniki si vedno bolj svobodno izbirajo moralna stališča.

- **svobodni morala**
- **permisivna morala** (permisivno=dopuščajoče).

Najvišja strpnost se kaže torej do razveze. Stopnja permisivnosti je občutno višja pri neverujočih. To kaže na to, da ima tudi danes vera na moralne usmeritve pomemben vpliv, čeprav ne tolikšnega, kot bi ga glede na stopnjo vernosti marsikdo pričakoval. V primerjavi z drugimi evropskimi državami Slovenija med najbolj permisivnimi (moralno liberalnimi) državami.

3. ORGANIZIRANOST, INSTUTUCIONALIZACIJA, OBLIKE (STRUKTURE) VERSKIH SKUPNOSTI

dva vidika:

- stopnje **agregacije** (povezanosti, vzajemnosti) članov
- stopnje **kompleksnosti** določene verske skupnosti.

RELIGIOZNE SKUPINE : trdnejšo in kompleksnejšo obliko vezi med verniki. Nizka stopnja organizirane religioznosti. Takšna verska skupina obstoji, če se pripadniki ponavljajoče in trajno zbirajo - zaradi religioznega delovanja.

Struktura skupine je npr. 10 mladostnikov, kjer pazijo, da eden ne postane diktator. Vloge v skupini se morajo razdeliti tako, da so pri važnih stvareh vsi soudeleženi. Vsaka skupina pozna dva strukturalna podsistema:

Notranja struktura (vsi elementi v skupini – odnose, čustva...)

Zunanja struktura: organizacija skupine, ki je usmerjena v določeno nalogo.

Pomemben je tudi odnos med obema.

RELIGIOZNE INSTITUCIJE

Načini verskega delovanja vernikov postopoma dobijo ustaljeno obliko, se institucionalizirajo.

Weber: ta proces se začne v karizmatičnih skupnostih, ko te postopoma dobijo rutinizirane oblike, ki nato preide v institucijo.

O družbenih institucijah na splošno: Ljudje živimo hkrati v dveh svetovih:

- v mikro svetu neposrednega izkustva vis-a-vis odnosov (srečanja, ki so polna "novosti, sčasoma prehajajo v svet rutinskih srečanj). Kmalu pa odkrijemo, da nekaterih ne srečujemo predvsem kot posamezne osebnosti, ampak kot predstavnike širšega sveta – t. j.:
- makro-svet gigantskih struktur; v teh odnosih drugi ostanejo po večini anonimni

OBJEKTIVIZACIJE IZKUSTVA DRUŽBE = INSTITUCIJE).

Institucija pomeni celoto družbeno priznanih in varovanih odnosov, vlog, norm, v okviru katerih ljudje zadovoljujejo svoje potrebe.

Z institucijami ljudje skrbimo za ohranjanje **vzorcev in načinov skupnega življenja**. **Mnoge institucije posredujejo med posameznikom in svetom**. Pogoj institucionalizacije je ***ponavljanje***.

Problemi se pojavljajo, ko se proces institucionaliziranja izvaja brez upoštevanja osebnih vidikov ljudi.

1. Mnoge sodobne institucije so bile oblikovane v stanju družbe, ki ga danes ni več.
2. Ekonomske institucije so vdrle v druge in imajo nanje prevelik vpliv.
3. Danes obstaja kar nekaj institucij, ki delujejo osiromašeno. To se lahko zgodi tudi v Cerkvi, če posveča veliko pozornosti delu z mladino in ne razvija dovolj drugih potrebnih vsebin.

CERKEV – SEKTA

WEBER, TROELTSCH:
CERKEV – SEKTA.

CERKEV – SEKTA

•Številčno velika skupnost, potencialno vsi prebivalci	•Običajno manjša skupnost, samo religiozno "kvalificirani"
•Pripadnost po rojstvu	•Prostovoljen pristop, izbira
•Hierarhična vodstvena struktura	•Vladanje kvalificiranih
•Razvoj statusov-vlog	•Enakost znotraj skupine
•Etična toleranca	•Etična in asketična zahtevnost
•Mila disciplina	•Stroga disciplina
•Progresivna prilagoditev svetu	•Nezaupanje do sveta, oddaljenost od sveta
•Birokratska organizacija	•Karizmatična organizacija

Tipi protestantskih sekt po *Wilsonu:*

1. Konverzionistične (binkoštno gibanje): pristni evangelij; zelo častijo Biblijo in jo dobesedno interpretirajo. Do drugih cerkva so indiferentne ali nasprotne (imajo jih za izdajalke in zatiralke pravega krščanstva). Nasprotujejo tudi modernim znanostim.

2. Adventistične sekte: prihajajoči propad sedanjega obstoječega reda (npr. Jehove priče). Zaradi takšne usmerjenosti dajejo velik pomen eshatološkim in alegoričnim besedilom SP..

3. Pietistične sekte: (npr. Kvekerji): odmik od sveta, zaupanje v notranje razsvetljenje in velika pozornost do članov svojih skupnosti. Do drugih verskih skupnosti pa so povečini indiferentne.

4. Gnostične sekte: svojo interpretacijo krščanskega nauka; bolj kot odrešenik je Kristus zgled za vse. Različne stopnje razsvetljevanja svojih članov. Karizmatični voditelj.

Denominacija

Niebuhr : **denominacija**= vmesna oblika med cerkvijo in sekto**.**

Nastane iz sekte, vendar članom dopušča neomejeno delovanje v svetu. Svoboden vstop v versko skupnost in priznavanje religioznega pluralizma.

Tonnies: Skupnosti težijo, da se zlijejo (fuzija) v širši družbo. V velikem razvojnem procesu menjujeta obdobji skupnosti in družbe.

Kult

Troeltsch je govoril o tem, im. mistika (prehodne in osebno sestavljene skupine).

- Privaten karakter, ne poznajo formalnega članstva in večkrat tudi vodstvo ni jasno vzpostavljeno. Družijo jih predvsem občasna srečanja, ki imajo elemente obredij, praznovanj, pa tudi zdravljenja, izobraževanja, ipd. Vsak ima svojo vero. To je v modernem življenju pogostejša oblika socialne vernosti.

Nova duhovna gibanja

NRG – nova religiozna gibanja- **številne sakralne skupine** - v sami cerkvi in izven nje.

Berger in Bellah - tvorci teorij o civilni religiji

Niso institucionalizirane verske skupnosti (čeprav niso brez organizacijskih oblik). V ospredju je poseben vidik verskega življenja, ki se jim v cerkvi zdi zanemarjen. Verska tradicija ni tako pomembna. Hočejo novost. Če hočejo preživeti na daljši rok, morajo postopoma sprejeti določene institucionalne elemente verskega življenja.

O'Dea – dileme razvoja institucionaliziranih religij

pet dilem institucionaliziranih religij:

1. **Dilema mešane motivacije**..(moč, prestiž, estetika)- npr. da gremo v nedeljo k maši, ker čutimo duhovno potrebo, ker je treba iti, iz zapovedi, dolžnosti. Včasih- več mešane motivacije: izvedeli so kaj novega, družabni dogodek, pred cerkvijo je bila trgovina in gostilna- ekonomski in religiozni vidik. Danes te motivacije večinoma religiozne. Marija Terezija je izdala odlok, da gostilničarji ne smejo imeti gostilne odprte med mašo.
2. **Simbolična dilema: objektivizacija vs. alienacija**. : simboli so le še rutine: Da pri simbolu vidim tisto, kar je nevidno. Simboli v institucionaliziranih cerkvah postanejo objekt- deluje le kot stvar. Rimske katakombe- poslikave- ljudje molijo z razprostrtimi rokami- kažejo odprtost za Božje delovanje. to postane predpis, da se tako moli- duhovnik mora roke tako držat- večina ljudi ne ve kaj to pomeni, v ospredju so norme- izgubi se vsebina. Ker se verske stvari institucionalizirajo je nevarnost, da simboli postanejo stvari.
3. **Dilema administrativnega reda: elaboracija vs. alienacija**. (birokratične): oblikujejo se birokratične strukture podobne svetnim (odtujitev od vere)- krstne knjige, računovodstvo. Weber: modernizacija družbe- birokratizacija- ena od oblik racionalizacije.
4. **Dilema omejevanja: konkretna definicija verskega sporočila vs. nadomestitve duha s črko**: (omejevanje)- legalizem, pravila, kodeksi; katekizem; nevarnost, da se bogastvo duhovnega življenja zreducira v pravila in postane na koncu legalizem- človek ne živi iz duha, ampak po pravilih.
5. **Dilema moči (oblasti): spreobrnjenje vs. Prisila**: najprej pripadnost iz spreobrnitve, sčasoma pa verska institucija za povečanje moči teži k zvezi z oblastmi- zato prilagoditve na obstoječo kulturo, politiko; religija postane oblika družbene kontrole…

Vloga duhovnikov, svečenikov, klerikov

Vodilni sloj. Na makrosocialni ravni je mogoče opazovati npr. odnos kler-laiki. Kleriki:
evangelizacija (razširitev sporočila)
posvečevanje ("distribucija" milosti)
administracija (*pastirska služba*, različne vloge: oznanjevalec, pridigar, katehist, učitelj...).

Zmanjšano število duhovnikov in duhovniških kandidatov. Vzrok: **premajhno versko gorečnost**., **kriza družine**, **manjše število otrok**, obvezen **celibat**, **gmotne razmere**, **spremenila družbena vloga duhovnika**: duhovniški poklic zato izgubil del družbene veljave - sekularizacija življenja.
Vendar pa so znamenja, da ta poklic v zadnjem času spet pridobiva na družbeni veljavi.

4. VERSKA PRIPADNOST, KONFESIONALNOST, VERSKA PRAKSA

Na **mikrosocialni** ravni (v odnosu do posameznih oseb) se pojavi vprašanje glede pripadnosti verski skupnosti. Tip pripadnosti je odvisen od: strukture skupine ; od predstav, ki jih posameznik ima o svojem mestu v skupini in o skupini; od tipa komuniciranja v njej.

V tranzicijskih deželah, kjer so bile institucionalne oblike vernosti v preteklosti načrtno izpostavljene uničenju, še kljub temu večina (z izjemo Češke, Vzhodne Nemčije in Ukrajine) članov cerkva, torej konfesionalnih. V Sloveniji je konfesionalnih 2/3 prebivalstva.

Več ljudi se čuti pripadnike določene cerkve (privrženost krščanskim vrednotam) **kot pa je tistih, ki verujejo v Boga**.

Grace govori : - religije brez vere **(belonging without believing**),

- vernike, ki ne pripadajo nobeni verski skupnosti (**believing without belonging**).

V Sloveniji okoli 50% vprašanih (zelo) tesno povezani s Cerkvijo, 42% pa to povezanost ocenjuje za slabo, le pri 7% ni nikakršne povezanosti. Relativno visoka pripadnost Cerkvi v Sloveniji– v večini tranzicijskih dežel je precej nižja.

Konfesionalnost v popisu prebivalstva

- kako ljudje zaupajo Cerkvi. V Sloveniji, kjer so značilne relativno nizke stopnje zaupanja do ljudi in ustanov, je **zaupanje Cerkvi – glede na druge tranzicijske dežele – med najvišjimi**, posebej še med mlajšimi generacijami (med starejšimi je zaupanje nižje).

Večina vprašanih meni, da Cerkev mnogim nudi duševno oporo in jih uči resnico. Večina pa je tudi mnenja, da je Cerkev v Sloveniji bogata.

Verska praksa in kategorizacije vernikov

Tipologija religioznih (Zulehner):

TIP	***Podoba Boga***	***Obisk obredov***
cerkveni	učlovečeni Bog	nedelje
kulturno cerkveni	višje bitje, ne ve	nedelje
religiozni	učlovečeni Bog	občasno
kulturno religiozni	višje bitje ne vem	občasno
nereligiozni	ne veruje	občasno/nikoli

Deleži posameznih tipov vernikov

Občutno najmanj cerkveno vernih in cerkveno kulturnih vernikov je v severnoevropskih protestantskih deželah, največ pa v južnoevropskih (romanskih) državah. V Sloveniji sta kategoriji cerkveno vernih in cerkveno kulturnih vernikov izrazito pod evropskim povprečjem.

V sociologiji religije je precej razširjeno raziskovanje religioznosti s pomočjo analize verske prakse, ki zajema naslednja področja:

Področje bogoslužja: zakramentalna praksa (koliko ljudi se krsti, , cerkveno poroči, hodi k maši)

Področje oznanjevanja: obisk verouka (prisotnost, aktivnost..), versko izobraževanje odraslih

Socialno delovanje: diakonija, karitas (koliko ljudi je vključenih v razne karitativne organizacije

Obisk verskih obredov v cerkvi

Podatke o tem, kako pogosto se ljudje udeležujejo nedeljskega bogoslužja- Slovenijo uvrščajo približno v sredino med drugimi evropskimi državami.

- »nedeljniki« v Sloveniji- 50% žensk, drugo polovico pa si približno v enakem obsegu delijo moški in otroci.

- pogostnosti in oblik molitve- Slovenija umesti med dežele, kjer ljudje relativno najmanj molijo.

Kategorizacije vernikov

V Sloveniji je po večletnem študiju Sociološki svet v MB določil 4 kategorije župljanov: Župljan je katoliško krščen prebivalec z bivališčem na teritoriju župnije, ki ni formalno izstopil iz Cerkve ali bil izobčen. Kriterij za kategorizacijo so: opravljanje verske prakse in sodelovanje pri apostolskem delovanju v župniji.

JEDRO: Kriterij za te vernike je Dokument 2. Vat. O apostolatu laikov.

1. Poleg zapovedane verske prakse opravljajo še nasvetovano (k maši med tednom, pogosto obhajilo, ipd.)
2. Brez pridržka sprejemajo celoten nauk, vrednote, norme in po njih uravnavajo svoje življenje.
3. V družini vlada krščanski duh
4. Sodelujejo pri apostolskem delu v župniji

SPOLNEVALCI

1. Zapovedano versko prakso kolikor mogoče redno opravljajo
2. Kolikor mogoče dosledno svoje življenje in družino uravnavajo po evangeljskem nauku
3. Njihovi otroci redno obiskujejo verouk in nedeljsko mašo
4. Sodelujejo vsaj pri eni panogi apostolata

OBROBNI ŽUPLJANI

1. Mlačni pri opravljanju zapovedane verske prakse
2. V cerkev prihajajo redko, za največje praznike; cerkveno se poročijo zaradi tradicije ali pritiska sozakonca/okolice
3. Ne nasprotujejo verouku, prejemu zakramentov, vendar se za versko vzgojo ne zanimajo. Z župnijo se ne čutijo notranje povezani, kakor tudi ne z verskimi vrednotami in normami

ODDALJENI

1. Na zunaj ne pokažejo, da so krščeni ali verni
2. Vere in Cerkve ne odklanjajo, a so do njiju brezbrižni; menijo, da sta v sedanjem svetu preživeli. Ne iščejo stikov z župnijo.
3. K verskim obredom pridejo izjemoma (priče, botri, pogreb…)